

4. Харченко Т.О. Становлення місцевих органів виконавчої влади та самоврядування в Українській державі (квітень–грудень 1918 р.): Дис. ... канд. іст. наук. – Полтава, 2000.
5. Далина О.А. Проблемы городского самоуправления в деятельности правительства и Государственной Думы в начале XX века: Дисс. ... канд. ист. наук. – М., 2005.
6. Писарькова Л.Ф. Московская городская дума: 1863–1917 гг. – М., 1998.
7. Мамаев А.В. Самоуправление городов России в условиях революционного процесса 1917–1918 гг. (на материалах городов Московской, Тульской, Вятской губерний): Дисс. ... канд. ист. наук. – М., 2010.
8. Постановление Временного правительства «О производстве выборов гласных городских дум и об участковых городских управлениях» от 15 апреля 1917 г. // Собрание узаконений и распоряжений правительства, издаваемое при Правительствующем сенате. – 1917 – 8 июля. – № 95.
9. Постановление Временного правительства «Об изменении действующих Положений об общественном управлении городов» от 9 июня 1917 г. // Собрание узаконений... – № 157.
10. Пажитов К.А. Городское и земское самоуправление. – СПб., 1913.
11. Бойко В.М. Реорганізація міських дум в Україні навесні 1917 р. // Укр. істор. журн. – 2003. – № 4.
12. Підлісний Д.В. Діяльність владних структур Гетьманату П. Скоропадського щодо оновлення складу міських і земських управ Харківської губернії // Каразінські читання (історичні науки): Мат. міжн. наук. конф. – Х., 2007.
13. Занепад ідеї самоврядування // Відомості краюї преси. – 1918. – № 48. – 18 липня.

Potapov O.M. The legislative changes in the sphere of local self-governing bodies functioning in the time of the Temporary government. The basic legislative changes in the municipal sphere, happening in the 1917th are examined in the article. Their influence on the development of local self-governing bodies is analysed.
Key words: Provisional Government, local self-government, electoral process, public administration in cities

А. В. Седляр

ДІЯЛЬНІСТЬ ЖИТОМИРСЬКОЇ РАДИ ОБ'ЄДНАНИХ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ТА ЇЇ ВИКОНАВЧОГО КОМІТЕТУ (1917 р.)

У статті досліджуються основні напрями діяльності Ради об'єднаних громадських організацій Житомира та її виконавчого комітету, визначено їх вплив на життя міста.

Ключові слова: рада, комітет, громадські організації, Тимчасовий уряд, міліція, дума

Лютнева революція стала переломним моментом в історії як Російської імперії загалом, так і українських земель, які входили до її складу, зокрема. Ліквідація імператорської влади та встановлення демократичного устрою в державі викликали негайну потребу у формуванні відповідних новому часу органів місцевого управління. Одним з головних завдань, які постали перед новоствореним Тимчасовим урядом, була вибудова стрункої вертикалі управління для реалізації всіх задумів. Провідне місце у цій системі належало органам самоврядування, передусім громадським радам організацій та їх комітетам. Метою нашого дослідження є вивчення формування вказаних організацій у Житомирі, аналіз напрямів їхньої діяльності, висвітлення значення у житті місцевого населення.

Тема революційних подій 1917 р. була і лишається доволі популярною серед дослідників. Період, який має за часові межі Лютневу революцію та жовтневе захоплення більшовиками влади, був предметом дос-

лідження багатьох праць, серед яких є й такі, що висвітлюють певні аспекти існування рад громадських організацій та їх комітетів на Волині. Зокрема варто вказати на студії Г. Басари [1; 2], В. Бойка [3], В. Комара [4], О. Леміжанської [5]. Разом з тим, можна відзначити, що проблема формування та діяльності громадських рад та комітетів в Україні потребує подальшого вивчення.

Ради громадських організацій та їхні комітети почали формуватися відразу після проголошення про ліквідацію монархічної влади в Росії. Цей процес відбувався у контексті загального реформування системи місцевого управління та самоврядування. Так, одним з перших рішень Тимчасового уряду (4 березня) була передача адміністративної влади на місцях з рук губернаторів головам губернських земських управ, які почали виконувати обов'язки губернських комісарів [6]. Так, волинським губернським комісаром було призначено голову губернської земської управи Б. Лелявського [7, 2]. Вже 3 березня 1917 р. у Декларації Тимчасового уряду щодо його політичних завдань йшлося про намір провести нові вибори до органів місцевого самоврядування на основі загального, прямого, рівного і таємного голосування, тобто реформувати міські муніципальні органи [8, 518]. Прямих вказівок з боку Тимчасового уряду щодо утворення рад громадських організацій не було. Вони почали виникати стихійно і були виразником прагнень демократично налаштованої громадськості взяти участь у реформуванні державного та місцевого управління. 14 березня 1917 р. Міністерство внутрішніх справ запропонувало губернським комісарам формувати на місцях губернські, повітові, волосні, міські та селищні комітети зі складу громадських організацій. 22 березня Юридична нарада при Тимчасовому уряді порекомендувала передати цим органам управління «всю повноту державної влади на місцях». На з'їзді губернських комісарів 22–24 квітня 1917 р. було вирішено, що комісари в управлінні мають спиратися передусім на громадські комітети [9]. Таким чином, уряд намагався відмовитися від повної централізації влади і знайти опору в особі як реформованих міських дум та управ, так і громадських рад та комітетів.

У Житомирі Раду об'єднаних громадських організацій було утворено 4 березня 1917 р. [10, 254]. Через кілька днів, 7 березня, у приміщенні міської управи відбулися збори представників громадських організацій міста та місцевого військового гарнізону, які обрали міський громадський виконавчий комітет [11, 2]. Це було позитивно сприйнято як громадськістю, так і військовими. Зокрема телеграму з привітаннями Раді надіслав головнокомандувач Південно-Західного фронту О. Брусілов [12, 2].

5 квітня 1917 р. Волинською губернською громадською Радою була сформована загальна схема організації волосних, селищних, міських, повітових та губернської рад об'єднаних громадських організацій. У ній зазначалося, що ради формуються на виборній основі. Брати участь у виборах і бути обраними мали право всі особи, які проживали в цій місцевості і за віком не молодші 21 року. Кожна громадська рада призначала виконавчий комітет. До складу міських рад мали право увійти представники всіх громадських товариств, союзів, організацій тощо, які діяли в містах (по одному від кожного). Кожна міська рада Волинської губернії мала по 1 представнику у губернській раді, а Житомир як центр губернії – 4 представника [13, 3–4].

9 березня 1917 р. комісією житомирської Ради об'єднаних громадських організацій були визначені основні принципи формування її складу (ухвалені Радою 11–13 квітня 1917 р.). До участі в Раді запрошувалися

представники просвітницьких, наукових, професійно-нальних, економічних, благодійних організацій, воєнно-промислового комітету, Земського союзу, Союзу міст, земства, міського самоврядування, комітетів політичних партій (крім відверто контрреволюційних), житомирських Рад військових та робітничих депутатів, союзів службовців [13, 19–20, 30зв.]

Житомирська Рада об'єднаних громадських організацій та міський виконавчий комітет визначили основні завдання своєї діяльності:

1. Зміцнення та забезпечення нового ладу, проведення в життя засад демократичної республіки.
2. Підтримка громадського порядку та спокою.
3. Організація широких мас місцевого населення та підготовка його до сприйняття нового ладу та правильного проведення виборів до місцевих органів самоврядування та Установчих зборів [13, 29].

Для реалізації цих завдань комітет, який вважав себе місцевим громадським органом Тимчасового уряду в м. Житомирі, мав право організації громадського життя та контролю за правильністю виконання обов'язків місцевими старими та новими установами, які діяли в місті. Таким чином, міський громадський комітет бачив себе у ролі органу, який мав координувати адміністративне та громадське життя міста до обрання нового муніципального управління – думи та управи. Він мав право безпосередньо звертатися до Тимчасового уряду та до всіх місцевих громадських та урядових установ, видавати постанови, які стосувалися життя міста та діяльності міських організацій, надавати пропозиції з більш загальних питань губернському комісару тощо [13, 29]. Права комітету були окреслені у телеграмі Тимчасового уряду губернському комісару [12, 28зв.].

Для функціонування новостворені органи громадського управління потребували коштів. З цією метою комітет взяв кредит з бюджету міської думи у розмірі 5000 руб. [12, 31зв.]. З дозволу губернського комісара він також отримав можливість користуватися коштами колишнього Волинського губернського жандармського управління.

Комітет був виконавчим органом Ради громадських організацій, періодично скликаючи її (як правило, засідання житомирської Ради відбувалися один раз на місяць, за винятком позачергових) для проведення звітності щодо своєї діяльності та її схвалення. Чисельність комітету не була сталою, що зумовлювалося зміною представництва в ньому різних державних та громадських організацій. У квітні–травні 1917 р. до його складу входив 31 член, зокрема представники міського управління А. Півочкий та С. Плотницький, губернського земства К. Соколовський, воєнно-промислового комітету А. Камкін, місцевого комітету партії есерів Ф. Влайков, Волинської Української ради А. Багриновський та ін. [12, 1].

Головною функцією комітету передбачалося керівництво всіма справами міського життя у контакт з місцевою думою. Для цього були утворені спеціальні комісії: адміністративна, громадської безпеки, народної освіти, фінансова, судова, організаційна, контрольна. Питання військового характеру мала вирішувати місцева Рада військових депутатів. Кожна комісія складалася не менш, як з 3 членів комітету, обирала свого голову і мала право поповнюватися представниками різних громадських установ [13, 29, 29зв.].

Рада та комітет з перших днів свого існування почали активну діяльність з налагодження міського життя. Однією з найбільш нагальних потреб населення того часу була ліквідація дефіциту продовольства у місті. Вже на одному з перших засідань Ради, 11 березня, її голова А. Півочкий (він водночас виконував обов'язки

міського голови; очолював комітет до середини квітня 1917 р.), відзначивши в першу чергу незадовільну роботу транспорту, недостатню кількість борошна у місті, запропонував звернутися за допомогою до «Хлібармії» (загальна назва органів, які займалися постачанням хліба до армії, промислових підприємств та великих міст, будучи підзвітними урядовій Особливій нараді з продовольчої справи) [13, 12]. Тоді ж Рада створила спеціальну продовольчу комісію. Представники комітету постійно брали участь у роботі міської продовольчої управи [13, 35зв.]. З ініціативи комітету у квітні 1917 р. створена ревізійна комісія, яка перевіряла склади з борошною та стежила за продовольчими торговельними операціями в місті [14, 89]. Також органи громадського самоврядування опікувалися постачанням населенню матеріалів для опалення [12, 65, 70; 14, 344]. Боротьба з дефіцитом предметів споживання першої необхідності постійно перебувала на порядку денному засідань Ради та комітету.

Іншою важливою проблемою того часу в Житомирі було безробіття. Для боротьби з ним, за сприяння громадського комітету при міській управі, була відкрита біржа праці [12, 70]. Юридична комісія комітету розглядала скарги звільнених робітників на власників підприємств. Іншим шляхом збільшення зайнятості населення стали клопотання громадського самоврядування перед державними органами щодо заміщення військовопопозначених, які там працювали, безробітними [12, 70].

Житомирська Рада громадських організацій та її виконавчий комітет постійно стежили за діяльністю міліції, намагалися покращити її становище. Керівництво міської міліції регулярно звітувало про її організацію та роботу. Новостворений правоохоронний орган переживав нелегкі часи. Відчутною проблемою був брак досвідчених кадрів – чинів поліції звільнили, натомість нових службовців не було звідки брати. Як правило, вільні місця у міліції посідали поранені та непридатні до служби солдати, що зумовило різке падіння професійного рівня міліції. Громадське самоврядування намагалося зарадити цьому. Наприклад, 11 березня Рада обговорила проект організації добровольчої міліції з учнів та службовців у громадських установах. Було вирішено, що до служби в міліції не можна брати учнів середніх навчальних закладів, а студентів – лише за їхнім бажанням [13, 11зв., 12]. Пізніше, 20 червня, комітет підняв клопотання перед прокурором окружного суду про організацію при ньому курсів підготовки міліціонерів [12, 59зв.].

Рада призначала начальника міської міліції, наприклад, у березні 1917 р. цю посаду обійняв В. Ржицький [13, 13зв.]. 10 червня 1917 р. Рада постановила збільшити штат міської міліції до 164 осіб, а також організувати в Житомирі кінну міліцію. Тоді ж для покращення боротьби зі злочинністю було вирішено збільшити утримання службовців кримінально-розшукового відділення та організувати нічне перебування на постах міліціонерів [13, 41, 41зв.]. Для покращення ж порядку та дисципліни у міській в'язниці комітет запропонував начальнику військового гарнізону призначити туди свого коменданта [12, 36зв.].

Пов'язаним з роботою міліції було й питання забезпечення громадського спокою в місті. Зокрема важливим завданням комітету було впорядкування належним чином організації масових акцій та демонстрацій. 12 березня 1917 р. він видав постанову, щоб організації та особи, які влаштовували публічні зібрання у громадських місцях, повідомляли начальника міської міліції про час та місце зібрання не пізніше, як за 10 годин до початку [12, 2зв.]. Крім цього, міліцію заздалегідь мали ін-

формування про всі спектаклі, вистави та концерти, що мали проводитися в місті [14, 155]. Органи громадського самоврядування були й ініціаторами масових акцій. Так, за постановою комітету, 18 квітня (1 травня за новим стилем) в Житомирі проведено демонстрацію, присвячену дню трудящих та встановленню демократії в державі [14, 85, 105]. Також суттєвою проблемою, на думку комітету, було поширення таємного винокуріння в губернії, тому він закликав населення боротися з пияцтвом [12, 40; 14, 12зв.].

Громадський комітет Житомира брав на себе також повноваження щодо видачі розпоряджень про арешти. Це стосувалося осіб, які були службовцями жандармського відділення, а також тих, хто у попередні роки відзначився відвертою реакційною діяльністю. Так, наприкінці березня він постановив арештувати та вислати за межі Волинської губернії редактора місцевої газети «Жизнь Волини», яка відрізнялася промонархічними та антисемітськими поглядами, М. Петровича [13, 8]. Іншим прикладом є постанова для начальника міліції про арешт голови житомирського жандармського відділення полковника Юденича та його заступників від 23 березня 1917 р. [12, 31]. Згодом їх справи передали для розгляду прокурору місцевого окружного суду. Крім цього, Радою піднімалися клопотання перед губерньським комісаром про заборону діяльності в губернії промонархічних священнослужителів, які під час проповідей агітували населення проти Тимчасового уряду [13, 16зв.; 12, 10; 14, 47]. Таким чином, можна констатувати, що органи громадського самоврядування Житомира активно переймалися притягненням до відповідальності прихильників колишнього режиму. Разом з тим, вони протестували проти самочинних обшуків та арештів з боку приватних громадських та партійних організацій, вважаючи, що це породжує анархію в місті.

Серед інших, одним із перших рішень Тимчасового уряду була ліквідація жандармського управління. Рада громадських організацій Житомира підтримала цю постанову і створила комісію для вивчення справ місцевого жандармського відділення [12, 25]. З її дозволу були складені й регулярно публікувалися у міській пресі списки агентів охорони. У вересні 1917 р. справи Волинського губерньського жандармського управління передали місцевому окружному суду [15, 315].

Одним із завдань, які стояли перед органами громадського самоврядування Житомира, було сприяння муніципальним органам у проведенні виборів до міської думи. Комітет створив виборчу комісію, яка займалася формуванням списків виборців, організацією дільничних комісій [13, 35], пошуком приміщень для ознайомлення населення з виборчими списками й програмами [14, 425] тощо.

Помітне місце у роботі комітету посідало питання міської освіти тому вже 12 березня 1917 р. почала роботу комісія народної освіти на чолі з С. Доманевською, головним завданням якої було сприяння розвитку культурно-просвітницької діяльності в Житомирі та координування у цій справі приватної ініціативи [12, 2]. Вже за перші тижні своєї діяльності вона провела низку бесід із поточних політичних подій у навчальних закладах та військових частинах, кілька багатолюдних публічних засідань. Причому, за пропозицією С. Доманевської, вони велися не лише російською, а й українською, польською та єврейською мовами. Щоправда згодом активність комісії зменшилася, оскільки бракувало досвідчених лекторів [15, 68].

Не лишилася осторонь уваги комітету й житомирська публічна бібліотека. На засіданні 24 червня 1917 р. він висловив побажання її розпорядчому комі-

тету поживити діяльність, поповнити склад представниками політичних партій, а бібліотечні фонди – соціалістичною літературою, заборонено у роки монархії [12, 65]. У відповідь управління бібліотеки погодилося ввести до складу представника громадського комітету, проте відмовило у цьому праві політичним партіям, слушно аргументувавши це просвітницьким, а не політичним характером свого закладу [15, 278].

Освіта також була предметом уваги громадського самоврядування. Представники комітету були членами міської училищної комісії [12, 67]. Суттєво ускладнювали роботу шкіл дефіцит коштів та відсутність приміщень. Весною та влітку 1917 р. низка освітніх закладів Житомира звернулася з проханням до комітету посприяти у звільненні їхніх приміщень від військових установ, переважно шпиталів. Волинь була прифронтовою територією і протягом війни тут розташовувалися не лише військові гарнізони, а й органи тилового забезпечення, штабні структури, медичні заклади тощо. Житомир не був винятком. Серед інших будівель, під потреби армії були зайняті чимало приміщень шкіл та гімназій. Після демократизації державного устрою передбачалося різке збільшення чисельності учнів, тому незадовго до початку нового навчального року дирекція освітніх закладів підняла питання про налагодження навчального процесу, однією з умов якого було повернення, зайнятих військами, шкільних приміщень. Зокрема будинок Житомирського ремісничого училища, евакуйованого 1915 р., був зайнятий під шпиталь і Волинська губерньська земська управа просила комітет посприяти його перевести [13, 6]. З подібними проханнями до Ради зверталися 2-га чоловіча гімназія, єврейська початкова школа [13, 41зв.] тощо. Такі прохання було складно виконати, оскільки бракувало вільних приміщень для переведення військових установ [12, 70]. Проте, 18 серпня 1917 р. комітет констатував, що практично всі середні навчальні заклади вдалося забезпечити приміщеннями – лишилися без них лише землемірне, духовне та деякі інші училища [12, 87]. Таким чином, органи громадського самоврядування Житомира намагалися сприяти налагодженню діяльності освітніх закладів.

15 березня комітет санкціонував безперешкодне утворення в місті громадських товариств, організацій, союзів тощо [16, 2]. Він же реєстрував нові громадські організації, які засновувалися в Житомирі на той час. Для визнання їх законного існування організації повинні були подати заяву про своє утворення, статут, вказати основну мету функціонування, органи управління, а також кількість членів, які проживають у Житомирі [12, 2зв.]. Громадський комітет активно співпрацював з іншими державними, місцевими та громадськими органами. Його представники брали участь у різноманітних з'їздах, семінарах, обговореннях. Зокрема делегати комітету були учасниками губерньського з'їзду духовенства, який відбувся у Житомирі наприкінці березня [12, 36]. На засіданнях комітету та Ради часто був присутній губерньський комісар. Представники комітету брали участь у роботі губерньського та повітового земельних комітетів, міської продовольчої управи [12, 54], губерньського відділення Всеросійського комітету допомоги постраждалим від воєнних дій, залізничному та губерньському продовольчому комітетам [12, 77зв.].

Відсутність законодавчих актів з боку Тимчасового уряду, які б регулювали діяльність громадських комітетів, та зумовлена цим відсутність чіткого визначення їх функцій вели до дублювання напрямів їх роботи з міськими думами. Періодично житомирський комітет також звертав свою увагу на питання, вирішення яких входило до обов'язків міського самоврядування –

діяльність комунальних підприємств, благоустрій міста тощо. Зокрема він надавав дозволи на проведення поширених у той час публічних зборів коштів [12, 19]. Так, 23 квітня, з дозволу комітету на вулицях міста проведено збір коштів для Ліги боротьби із сухотами [12, 31зв.], на 21 травня такий дозвіл на збір пожертвувань для зміцнення українського руху отримала Волинська Українська рада [14, 303]. 23 березня комітет звернувся до населення міста із закликом прибрати після зими вулиці та подвір'я, хоча зазвичай за цим слідкувала міська управа [12, 31зв.]. Обов'язком управи був і контроль за діяльністю міської телефонної станції, проте 11 липня 1917 р. громадський комітет, заслухавши доповідь про її роботу, закликав керівника телефонної мережі вжити заходів для покращення її функціонування [12, 77зв.]. Варто відзначити також спроби громадського самоврядування впорядкувати стосунки між домовласниками та квартиронаймачами [17, 2].

Втручання у дії міського самоврядування інколи зумовлювалося його несправильними, на думку комітету, діями. Так сталося наприкінці червня, коли міська дума ухвалила продовжити ще на 10 років угоду про організацію функціонування міського трамваю з Товариством міських і під'їзних шляхів у Росії (забезпечувало діяльність трамваю в Житомирі, забираючи натовп прибутки від плати за проїзд; попередня угода мала завершитися у 1918 р.). Комітет опротестував цю угоду, мотивувавши погіршенням її умов для мешканців міста. Це питання мала обговорити вже новообрана, а не стара, цензова дума [12, 63зв.]. Щоправда дума не погодилася скасувати угоду, одним із наслідків чого був страйк візників (однією з частин угоди був дозвіл Товариству ввести в дію спеціальні вантажні трамвайні платформи для перевезення майна та товарів, що зумовило зниження заробітку вантажних візників) [12, 87зв.]. Комітет також видав постанову для міської управи про впорядкування діяльності трамваю, зокрема періодичності курсування вагонів [12, 79зв.]. Не залишався поза увагою комітету й гужовий транспорт. Загальне зростання цін зумовило збільшення, почасти незаконне, візниками плати за проїзд. Для боротьби з цим комітет 27 червня 1917 р. видав постанову про постійне перебування міліції на станції для стеження за недопущенням незаконного підвищення проїзної плати візниками. Крім цього, вантажним візникам заборонено заважати приватним особам на вокзалі брати товари для перевезення [12, 67].

Проведення виборів до міської думи Житомира зумовило згортання роботи місцевої Ради об'єднаних громадських організацій та її комітету. Органи громадського самоврядування бачили своєю основною метою координацію місцевого життя протягом перехідного періоду реформування міського управління, тому обрання думи за новим законодавством Тимчасового уряду було причиною припинення їх діяльності. Щоправда громадський комітет був змушений продовжувати працювати ще протягом майже двох місяців після виборів, до фактичного початку функціонування міської думи. Останнє засідання комітету відбулося 18 вересня [12, 88], а Ради об'єднаних громадських організацій Житомира – 24 вересня 1917 р. [13, 47]. Майно, придбане комітетом, та його справи були передані міській управі.

Таким чином, Рада об'єднаних організацій Житомира та її виконавчий комітет займали чільні позиції в управлінні міським життям весною та літом 1917 р., ставши свідченням бурхливого посилення громадського ентузіазму, покликаного революційними змінами того року. Поєднали представників більшості органів державного і місцевого управління та громадських ор-

ганізацій, які функціонували в Житомирі, Рада стала провідником реформ та налагодження суспільного життя в місті. У першу чергу громадське самоврядування спрямовувало свої зусилля на забезпечення спокою та просвітницьку роботу. Серед напрямів діяльності Ради та комітету варто відзначити забезпечення хлібом населення, налагодження роботи міської міліції, інформування житомир'ян про сутність політичних змін та нового уряду, підготовку до муніципальних та парламентських виборів тощо. Це все дозволяє констатувати важливість у житті Житомира 1917 р. міської громадської Ради та її виконавчого комітету.

1. Басара Г.Б. Українське провінційне місто як політичне і соціокультурне явище у добу національно-демократичної революції (березень 1917 – квітень 1918 рр.): Дис. ... канд. іст. наук. – К., 2003.
2. Басара Г.Б. Політичне та соціокультурне життя міст Великої Волині на початку української революції // *Історія міст і сіл Великої Волині* / Гол. ред. М. Костриця. – Житомир, 2002.
3. Бойко В. Реорганізація міських дум в Україні навесні 1917 р. // *Укр. істор. журн.* – 2003. – № 4.
4. Комар В. Луцьке міське самоуправління в 1917–1919 рр. // *Велика Волинь: минуле і сучасне: Мат. міжн. наук. конф. – Хмельницький; Ізяслав; Шенетівка, 1994.*
5. Леміжанська О. Трансформація органів місцевого самоврядування: від Тимчасового уряду до Української Держави (березень 1917 – грудень 1918 рр.) // *Проблеми вивчення історії Української революції 1917–1921 рр.: Зб. наук. ст. / Гол. ред. В. Верстюк. – Вип. 7. – К., 2012.*
6. Мамаев А.В. Демократизація городского самоуправления в 1917 г.: законодательство Временного правительства в муниципальной сфере // *Современная наука: актуальные проблемы теории и практики. Серия «Гуманитарные науки».* – 2012. – № 2.
7. Вольнь. – 1917. – 7 марта.
8. Декларація Тимчасового уряду про його політичні завдання // *Історія України від найдавніших часів до сьогодення: Зб. док. і мат. / За ред. А. Коцура, Н. Терес. – К.; Чернівці, 2008.*
9. Гайда Ф. Механізм влади Временного правительства (март–апрель 1917 г.) // *Отечественная история.* – 2001. – № 2.
10. Костриця М., Кондратюк Р. *Житомир: підручна книга з краєзнавства.* – Житомир, 2006.
11. Вольнь. – 1917. – 8 марта.
12. Державний архів Житомирської області (далі – ДАЖО). – Ф. Р-405. – Оп. 1. – Спр. 9.
13. ДАЖО. – Ф. Р-405. – Оп. 1. – Спр. 6.
14. ДАЖО. – Ф. Р-405. – Оп. 1. – Спр. 1.
15. ДАЖО. – Ф. Р-405. – Оп. 1. – Спр. 5.
16. Вольнь. – 1917. – 15 марта.
17. Вольнь. – 1917. – 3 июня.

Sedliar A.V. Activities of the Council of Zhytomyr united public organizations and its Executive committee (the 1917). In the article the main directions of activities of the Zhytomir united public organizations' council and its executive committee were examined, were determined their impact on the city life.

Key words: council, executive committee, public organizations, Provisional government, militia, дума

В. А. Іващенко

ОСОБЛИВОСТІ КАДРОВОГО СКЛАДУ ПОДАТКОВОГО АПАРАТУ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ ГЕТЬМАНА ПАВЛА СКОРОПАДСЬКОГО ТА ЙОГО СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

У статті автор зупиняється на особливостях кадрового складу податкового відомства Української Держави Гетьмана П. Скоропадського.

Ключові слова: податки, податкова політика, податковий апарат